

Az 1871. évi 2 krajcáros levelezőlap korai nyomatai

Az 1871. február 15-én forgalomba hozott 2 krajcáros levelezőlap a Magyar Királyi Posta elsők közötti önálló gyártású postai értékcsikké volt. Kibocsátását az tette szükségessé, hogy az 1869-ben bevezetett közös osztrák–magyar levelezőlapok készletei kimerülőben voltak, miközben az önálló magyar posta saját értékcsikkek bevezetésére törekedett.

A levelezőlapon elhelyezett 2 krajcáros értékjegy rajza az első magyar bélyegkiadás bélyegképével azonos. A korabeli gyakorlat szerint a bélyeges borítékok és értékcsikkek nyomóformáihoz a levélbélyegek mintáit használták fel.

A 2 krajcáros levelezőlapok legérdekesebb csoportját az első, 1871 februárjában forgalomba került nyomatok alkotják. Ezeket a szakirodalom gyakran „foltos” nyomatokként említi, valójában azonban a 2 krajcáros levélbélyeg jól ismert visszavont „Pöttyös Jóska” változatával mutatnak rokonságot.

A hibák felismerése után a nyomóformákat rövid időn belül kijavították, ezért ezekből a korai nyomatokból csak kis mennyiség kerülhetett forgalomba. Használt példányok ugyan ismertek, postatiszta darab azonban rendkívüli ritkaságnak számít.

A Monográfia III. kötete szerint a 2 krajcáros levelezőlapok nyomtatása könyvnyomással készült, amit más szakirodalmi források is megerősítenek.

Véleményem szerint a legkorábbi, „Pöttyös Jóska” jellegű nyomatokon több olyan sajátosság figyelhető meg, amely inkább a könyvomásra emlékeztet.

A nyomatok karaktere, a festék viselkedése, a vonalak megjelenése, valamint a korai könyvomású 2 krajcáros bélyegekkel mutatott párhuzamok mind erősítik annak a lehetőségét, hogy az első nyomatok könyvomással készülhettek.

Ismert tény, hogy az első postabélyegek esetében az Államnyomda a végleges nyomóeszközök elkészültéig átmenetileg könyvomást alkalmazott. Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy az 1950-es években Edwin Müller által leírt könyvomású díjjegyes borítékváltozatok bizonyítják, hogy az értékcsikkek előállításánál a könyvomás alkalmazása nem volt ismeretlen gyakorlat.

Az első kiadású levelezőlapok kutatása nem egyszerű, hiszen e darabok a magyar díjjegyes értékcsikkek legnagyobb ritkaságai közé tartoznak, így megfelelő összehasonlító anyag csak korlátozott mennyiségben áll rendelkezésre. A katalógusok értékelése messze elmarad valódi ritkaságuktól és filatéliai jelentőségüktől. Talán csak emiatt nem történt meg eddig a típusok közötti nyomtatási jelleg eltéréseinek alapos vizsgálata.

A 2022-ben megjelent Díjjegyes katalógus (Hodobay Andor) is arról ír, hogy a levelezőlapok kutatása ma sem tekinthető lezártnak: „Teljes körű feldolgozásuk még nem történt meg...” Ez önmagában indokolja az olyan nyomdatechnikai kérdések további vizsgálatát is, mint a legkorábbi példányok esetleges eltérő előállítási módja.

Az értékjegyek képi összehasonlítása

„A” csoport: első nyomatok („Pöttyös Jóska” portréképpel), használt és használatlan értékjegy

„B” csoport: későbbi változatok eltérő színárnyalatokkal

„A”
csoport

„B”
csoport

Ami már a képeken, mikroszkóp nélkül is feltűnik, hogy az értékjegyek karaktere jelentősen eltérő.

Az „A” és „B” csoport nyomatképe olyan rendszeres és ismétlődő eltéréseket mutat, amelyeket a festékezés vagy a nyomóforma kopása véleményem szerint önmagában nem magyaráz.

„A” csoport: a festék általában vékonyabb és egyenletesebb rétegben ül a papíron, ahogyan a könyomatos bélyegeken is jellegzetes karaktert biztosít, hogy a vonalakon belül a szín egyenletes, nincsenek árnyalati eltérések.

„B” csoport: a festék gyakran helyenként felhalmozódik, és így árnyalati eltérések keletkeznek.

„A” csoport

„B” csoport

A legfontosabb nyitott kérdések közül kiemelném, hogy a jelenlegi típusbeosztásban a feltételezett könyomású példányok a legkorábbi, foltos nyomatokra korlátozódtak-e, vagy a később javított nyomóformákról készült példányok között is található még könyomással készült darabok.

Szintén vizsgálatra érdemes, hogy az 1871. február 15-én egyidejűleg kibocsátott 5 krajcáros postautalványok között is megtalálhatók lesznek-e a könyomatos változatok. Tény, hogy „Pöttyös Jóska” foltos nyomatok az utalványon is ismertek.

Remélem, hogy a levelezőlapok nyomdatechnikai sajátosságainak pontos meghatározása további kutatókat és a korabeli nyomdai eljárásokhoz értő szakembereket is érdekelni fog, akik megfigyeléseikkel és ismereteikkel hozzájárulhatnak a kérdés tisztázásához.

Különösen hasznos lenne, ha a gyűjtők a birtokukban lévő hasonló, korai „Pöttyös Jóska” levelezőlapokat is bevonnák a vizsgálatba. Már egy legalább 600 dpi felbontású szkennelt kép is értékes összehasonlítási alapot jelenthet, de a nagyobb felbontású felvételek, illetve mikroszkópos részletképek még több információval szolgálhatnak.

Felhasznált irodalom:

Hodobay Andor, 2021: *A magyar díjegyves postai nyomtatványok katalógusa*, Budapest.

Madarász Gy., Dr. Makkai L., Orbán F., Dr. Rend F., 1968: *A Magyar Bélyegék Monográfiája III.*, Közlekedési Dokumentációs Vállalat, Budapest.